

Handläggare
Monica Petersson

Datum
2015-04-20

Diarienummer
OSN- 2015-0212.

Omsorgsnämnden

Projektansökan till Allmänna arvsfonden från Föreningen för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning.

Omsorgsförvaltningen föreslår omsorgsnämnden besluta

att ställa sig bakom ansökan till Allmänna arvsfonden enligt bilaga 1

Ärendet

Upplands Modelljärnvägsförening har i samverkan med Föreningen för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB) i Uppsala ansökt om medel från Allmänna arvsfonden. De har ansökt om 1,44 mnkr år 1 till uppbyggnad av ett aktivitets- och kulturcentrum för stöd till personer med intellektuell funktionsnedsättning. Projektet förväntas pågå i tre år och för efterföljande år har de sökt 0,9 mnkr. Målgruppen för projektet är personer i alla åldrar och med olika funktionsnedsättning. Projektet involverar även samarbetspartner i Uppsala län såsom daglig verksamhet i Håbo kommun, Gamla Uppsala församling och Studieförbundet i Uppsala.

Projektet syftar till att lära unga och vuxna med utvecklingsstörning att köra tåg, bygga landskap, måla, bygga modellhus eller syssla med digital teknik. Det kommer att innebära målinriktade sinnesupplevelser såväl med synen som med händerna. Planen för det treåriga projektet är att det efter genomförandet ska permanentas och erbjudas som en fritids- och habiliteringsverksamhet till kommuner och landsting, skolor och dagliga verksamheter. Tanken är att nå personer även utanför målgruppen för att förebygga social isolering på fritiden. Enligt Upplands modelljärnvägs och FUB:s ansökan så kommer verksamhet att bli alltmer självfinansierad, genom medlemsavgifter, abonnemang och till viss del även försäljningsintäkter från egentillverkade och laserskurna husmodeller och byggnader.

Bilaga 1: Ansökan om projektmedel till Upplands Modelljärnvägsförening i Uppsala län

Föredragning

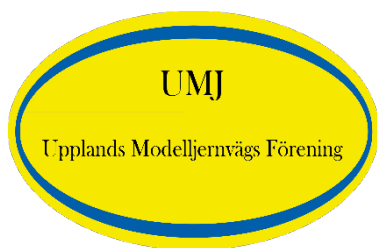
FUB har tillfrågat omsorgsförvaltningen om nämnden kan ställa sig bakom projektet. Anledningen är att verksamheten framförallt vänder sig till personer som har insatser enligt lagen om stöd och service och särskilt till personer på daglig verksamhet. Omsorgsnämnden ses som en samarbetspart för framtiden. Omsorgsförvaltningen anser att det är ett intressant projekt för personer med olika funktionsnedsättningar. Möjligheten att både se och styra tågen och bygga miljöer är stimulerande. Modelljärnväg kan även vara intressant för andra personer vilket kan innebära möjligheter till intäkter och att det finns fritidssysselsättningar som är gemensamma för olika grupper. Förvaltningen föreslår därför att nämnden ska ställa sig bakom projektet.

Ekonomiska konsekvenser

Projektet innebär inget ekonomiskt åtagande för nämnden. Projektet syftar till att verksamheten på sikt ska bli självfinansierat.

Omsorgsförvaltningen

Tomas Odin
direktör

Till Allmänna arvsfonden

Uppsala den 11 september 2014

ANSÖKAN OM PROJEKTMEDEL TILL UPPLANDS MODELLJERNVÄGSFÖRENING I UPPSALA LÄN

Sammanfattning - inledning

Föreliggande ansökan har utarbetats av UMJ (Upplands Modelljernvägs Förening) i samverkan med FUB (Föreningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning) i Uppsala. Ansökan är förankrad i medsökande FUB:s styrelse och beslut om ansökan har fattats av styrelsen i UMJ och styrelsen för FUB.

UMJ och FUB i Uppsala ansöker gemensamt om 1 440 950 kronor år 1 till uppbyggnad av ett aktivitets- och kulturcentrum för stöd till personer med intellektuell funktionsnedsättning. Ansökan omfattar alla åldrar och funktionsnedsättningsgrad i målgruppen. Projektet involverar även samarbetspartner i Uppsala län såsom Daglig Verksamhet i Håbo kommun, Gamla Uppsala församling och Studieförbundet i Uppsala.

Idag saknas aktiva, värdeskapande fritidsmiljöer och hobbyaktiviteter som kan erbjuda en meningsfull inlärningsmiljö som är anpassad till personer med utvecklingsstörning. UMJ vidareutvecklar och fördjupar genom projektet sitt samarbete med målgruppen och dess företrädare i FUB.

Projektet är nyskapande och av nationellt intresse när det gäller att förbättra levnadsvillkoren för personer med intellektuell funktionsnedsättning i alla åldrar genom att skapa en kreativ och interaktiv fritidsmiljö med ett modelljärnvägsbygge i centrum. Modelljärnvägens pedagogiska utmaning ligger i att anpassa digital teknik och landskapsbygge till alla besökares/deltagares kognitiva och intellektuella utvecklingsnivå. En verksamhet som systematiskt byggs upp och görs kognitivt tillgänglig genom stöd till deltagare i form av utvecklade funktionsknappar, överblickbarhet och tydliga sammanhang – en helhet där orsak och verkan synliggörs för deltagarna. Modelljärnvägen, som har det uppländska landskapet som förebild, talar till och stimulerar alla sinnen i form av ljud, ljus och form.

Bakgrund

UMJ har i nuvarande form existerat sedan januari 2013 och har idag ett fyrtiotal medlemmar varav några med såväl synliga som osynliga funktionsnedsättningar. Att utforma en meningsfull och värdeskapande hobby som inkluderar ung som gammal där utvecklingsstörning hos deltagaren inte möter några hinder har varit en ledstjärna för UMJ:s verksamhet alltsedan star-

ten. Ett samarbete kring målgruppen har sedan början av 2014 påbörjats med daglig verksamhet i Håbo kommun. Deltagare från daglig verksamhet besöker oss regelbundet 1 dag/kväll i veckan och bygger på modelljärnvägen. Vi har även under dagtid haft besök av en grupp från daglig verksamhet som hjälper till med att bygga upp landskapet. Idag finns ett etablerat samarbete inom området mellan UMJ och daglig verksamhet som är unikt. Det saknas i Sverige idag inkluderande och värdeskapande fritidsmiljöer där målgruppen möter en anpassad inlärningsmiljö som erbjuder roliga, kreativa och lärorika aktiviteter som talar till alla sinnen oavsett ålder och kön.

När samarbetet mellan daglig verksamhet i Håbo och UMJ utvidgades i början av året stod det klart för styrelsen i UMJ att verksamheten svarade mot ett starkt behov hos målgruppen av den form av inkluderande hobbyverksamhet som vi bedriver. Utifrån dessa insikter kontaktades FUB i Uppsala som bekräftade att behovet var starkt och att ingen tidigare har tagit några initiativ som riktar till hela målgruppen unga och vuxna med utvecklingsstörning. Möten mellan styrelsen i FUB och UMJ:s styrelse i februari 2014 utmynnade således i beslutet att gemensamt arbeta för och utveckla verksamheten med kognitiv tillgänglighet och anpassning för målgruppen. För att kunna vidareutveckla projektet har parterna därför enats om att gemensamt söka medel från Allmänna Arvsfonden.

Ansökan riktar till Arvsfondens satsning; Egen kraft! De fokusområden som främst berörs är, En aktiv fritid i livets alla faser och FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. En central utgångspunkt i ansökan är artiklarna 26, 27 och 30 i FN-konventionen som utsäger att personer med funktionsnedsättningen ska ges rätt till att aktivt delta på samma villkor som andra i att skapa konst, arbeta med kultur och överhuvudtaget delta i en meningsfull fritidsverksamhet. En viktig utgångspunkt för UMJ är vidare att erbjuda deltagarna aktiviteter som skapar en känsla av sammanhang och delaktighet genom målinriktade sinnesupplevelser. Detta kan också förstås som ett utvecklingsinriktat lärande där varje deltagare ges möjlighet till att påverka och välja ett handlingsutrymme även i fall då den enskilde deltagaren inte fysiskt kan genomföra en aktivitet som kanske istället måste utföras med assistans av annan.

Att lära unga och vuxna med utvecklingsstörning att köra tåg, bygga landskap, måla, bygga modellhus eller syssla med digital teknik är ett exempel på lärande som tar fasta på målinriktade sinnesupplevelser. Dessa innefattar synen och visuella stimuli, exempelvis att följa ett tåg med blicken eller andra föremål som rör sig på UMJ:s modelljärnväg. En annan väsentlig och rent taktil del av upplevelsen är att med hjälp av händerna skapa och modellera fram ett landskap med träd, sjöar, berg och vattendrag, broar och vägar med inspiration från det uppländska kulturlandskapet.

Målgrupp

Projektets målgrupp blir i första hand alla personer med en utvecklingsstörning i alla åldrar. Därutöver erbjuder medlemmarna i UMJ tillsammans med FUB en plattform för samarbete och utveckling av värdeskapande fritidsaktiviteter tillsammans med andra aktörer inom kommun och landsting.

Antalet personer i målgruppen kommer inledningsvis att uppgå till femton personer. Men allteftersom träffarna utökas med fler körtider per vecka och mera personal/handledare kommer på plats så kommer antalet deltagare att fördubblas.

Rekryteringen av deltagarna kommer att ske via FUB och brukarorganisationer samt Daglig Verksamhet och habilitering i Uppsala län.

Mål

Målet med projektet är att erbjuda personer med utvecklingsstörning en meningsfull hobby- och fritidsverksamhetsverksamhet. Deltagarna ska aktivt och på samma villkor som andra delta i arbetet med att skapa konst och kultur utifrån ett helhetsperspektiv som ska förebygga en negativ utveckling och isolering på fritiden hos målgruppen.

Ett viktigt syfte med projektet är vidare att skapa nya mötesplatser i lokalsamhället och att tillsammans med andra intresserade samlas kring lärorika och nyskapande fritidsaktiviteter som inte ryms inom offentliga institutioners ordinarie verksamhet. Projektet skall i sammanhanget verka för att aktiviteterna inte enbart blir en isolerad aktivitet för målgruppen.

Metod

En ledstjärna för projektet är att miljön anpassas till målgruppen genom kognitiv tillgänglighet som utgår från deltagarnas intellektuella utvecklingsnivå. Delaktigheten utgår konkret från vad varje deltagare uppfattar som en svårighet och som kräver en lösning utifrån den enskildes behov. Detta innebär att pedagogiska handledare ger deltagarna möjlighet att påverka aktiviteter genom att de själva styr över tempo och omfattning. Detta innebär att deltagarna själva, i sitt eget tempo, är med och bygger landskap eller kör tåg på sina egna premisser, exempelvis genom att använda en anpassad körkontroll. Härmed skapas mindre aktivitetsbegränsningar för en del av målgruppen.

Projektet kommer inledningsvis att ledas av en styrgrupp bestående av brukarrepresentanter – personer utsedda av FUB:s styrelse – och personer från UMJ:s styrelse. En viktig uppgift för styrgruppen är att kontinuerligt utvärdera och utveckla metoder utifrån deltagarnas behov. Vidare kommer en projektledare att rekryteras på heltid. Projektledaren ska redan i ett tidigt skede utarbeta en social handlingsplan med utgångspunkt i FN-konventionen om rättigheter främst artiklarna 26, 27 och 30 - för personer med funktionsnedsättningar. I handlingsplanen med fokus på deltagarnas särskilda behov- ingår ett klart och tydligt ansvarstagande från projektet för varje enskild deltagares delaktighet i verksamheten. Projektledaren får ett övergripande ansvar för hela projektet och ansvarar inför styrgruppen. En dialoggrupp med representanter för brukare och samarbetsorganisationer kommer att knytas till projektledaren. Denne ska även på ett tidigt skede ha ett övergripande ansvar för att hålla samman en formativ utvärdering med uppgift att stödja och utveckla projektet.

För att möjliggöra en implementering av och hålla den sociala handlingsplanen vid liv kommer utbildning av handledare för personer med en utvecklingsstörning att erbjudas regelbundet. Viktiga inslag i dessa utbildningsinsatser är etik och förhållningssätt i förhållande till målgruppen.

En basresurs behöver vid behov konsulteras när handledare i verksamheten stöter på svårigheter, exempelvis när deltagare upplever svårigheter att påverka eller fysiskt och intellektuellt styra sina aktiviteter och kanske behöver assistans från annan person.

Aktiviteter

Målgruppen kommer att kunna välja mellan en rad olika aktiviteter som erbjuds utifrån deltagarnas önskemål. Tillsammans med UMJ:s och FUB:s samarbetsorganisationer, Studieförbundet och Daglig Verksamhet i Håbo, anordnas olika schemalagda temakurser med fokus på måleri, färgsättning, (vilka färger hittar vi ute i det uppländska kulturlandskapet) landskapsbygge, modellhus och digital teknik. Konstnärer, specialpedagoger, logoped, datatekniker och hantverkare kommer regelbundet att inbjudas till verksamheten beroende på vilken inriktning aktiviteterna kring modellbygget har för tillfället.

Deltagarna i aktiviteterna är i första hand unga och vuxna med någon form av utvecklingsstörning samt deltagare från Daglig verksamhet i Håbo. Den sistnämnda gruppen är i olika grad involverad i modellbygget även på dagtid genom tillverkning av träd, och andra landskapsdetaljer som placeras ut av deltagarna efter hand som modell-och landskapsbygget expanderar.

Under hösten 2014 och våren 2015 planeras öppet hus för allmänheten vid fyra tillfällen.

På spåret har även inlett ett samarbete med Svenska kyrkan, Gamla Uppsala församling som en gång per termin upplåter sina lokaler i Lötenkyrkan där vi visar upp delar av modelljärnvägen och där allmänheten får prova på att köra tåg med UMJ:s guider. Dessa aktiviteter är mycket välbesökta och uppskattade. Samarbetet med Svenska kyrkan kommer att fördjupas under höstterminen 2014 och aktiviteterna kommer att utökas med personer ur målgruppen som hjälpguider när delar av anläggningen kommer att ställas ut i kyrkan under hösten 2014.

Nyskapande och utvecklande

Projektet är nyskapande och av nationellt intresse när det gäller att förbättra levnadsvillkoren för personer med utvecklingsstörning. Främst gäller det utvecklandet av en aktiv och värdeskapande fritidsmiljö som riktar sig till och inkluderar alla åldrar och utvecklingsnivåer. Idag finns det inte på något håll i landet ett aktivitets-och fritidscentrum som tar på sig ansvaret att genom guider och handledare anpassa ett modelljärnvägsbygge så att denna aktivitet blir kognitivt tillgänglig utifrån den enskilde deltagarens eller besökarens behov. En förebild i sammanhanget förtjänar för övrigt ett omnämnande, den amerikanske rockmusikern Neil Young. Han beskriver i sin uppmärksammade självbiografi – Fredsförklaring (Stockholm 2012) hur han med digitala hjälpmedel anpassar och tillgängliggör en avancerad modelljärnväg för sin gravt CP-skadade son. Självbiografien är för övrigt tillägnad sonen, Ben Young. (Filmklipp finns på Youtube, när sonen kör och styr modelltåg med hjälp av ett avancerat munstycke och andra sofistikerade hjälpmedel.)

Ambitionen är vidare att projektet På spåret ska vara till gagn även för dem som befinner sig utanför målgruppen, exempelvis personer med neuropsykiatriska och kognitiva funktionsnedsättningar eller andra funktionshinder.

Ett nyskapande och innovativt inslag i projektet är även UMJ:s samarbete med FUB samt Daglig Verksamhet och Studieförbundet när det gäller att samordna de olika inslag och teman som avspeglas i projektets olika aktiviteter. Dessa kreativa och interaktiva metoder är i

sig nyskapande med en blandning av både traditionellt konsthantverk, modellbyggande och avancerade digitala hjälpmedel, som kan utvecklas i takt med målgruppens behov och specifika förutsättningar.

Efter projekttidens slut

Det treåriga projektet skall efter genomförandet permanentas och erbjudas som en värdefull fritidsaktivitet för personer med funktionsnedsättningar. Arbetsmetoderna ska fördjupas och aktiviteterna ska kunna nå fler personer även utanför målgruppen för att förebygga en negativ utveckling och social isolering på fritiden.

Verksamheten ska på sikt kunna erbjuda institutioner och utbildningsanordnare en värdeskapande och lärorik fritidsupplevelse som är såväl kulturellt som konstnärligt och socialt gränsöverskridande. UMJ:s verksamhet kommer successivt att bli alltmer självfinansierad. Dels genom medlemsavgifter, abonnemang och till viss del även försäljningsintäkter från egentillverkade och laser skurna husmodeller och byggnader efter äldre förebilder.

Dokumentation och spridning av erfarenheter

Projektet skall fortlöpande förankras i närsamhället genom media, utställningar av moduler i kyrkor och andra offentliga miljöer. I UMJ:s lokaler, som omfattar ca 200 kvm, skall verksamhetens utveckling dokumenteras av både deltagare och projektledare. En dokumentärfilm kommer att produceras med hjälp av studiefremjandet i studiecirkelform. Dokumentationen kommer regelbundet att – efter samtycke från deltagarna – publiceras på både UMJ:s och FUB:s hemsidor. Vidare om deltagarna önskar ska en egen blogg byggas upp.

Föreningens verksamhet uppmärksammades för övrigt i ett SVT-program – Landet runt – för snart två sedan.

Utöver marknadsföring och spridning via lokala medier och hemsida ska projektet även vara föremål för en processuell och under tiden pågående utvärdering som ska kvalitetssäkra resultaten. Ansvaret för denna interna utvärdering ligger på projektledaren som även ska rapportera avvikelser och olika delresultat till styrgruppen.

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

En viktig utgångspunkt för projektet är en aktiv fritid i livets alla faser där projektet konkret utgår från FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. Framförallt åberopar vi oss på artiklarna 26, 27 och 30 som betonar att personer med funktionsnedsättning ska ges rätt till att aktivt delta på samma villkor som andra i att skapa konst, arbeta med kultur och överhuvudtaget delta i en meningsfull fritidsverksamhet. Projektet kan bidra med detta på olika sätt genom delaktighet i upplevelser som skapar känsla av sammanhang och helhet samt att utveckla och anpassa teknik och hjälpmedel som underlättar för deltagarna att vara medskapande i projektet. Själva kärnan i projektet är just att göra modelljärnvägen tillgänglig för besökare med utvecklingsstörning både genom att utbilda guider med utvecklingsstörning och genom teknik som skapar upplevelse i form av ljud, ljus och form för alla besökare. För målgruppen är det viktigt med inkludering i samhället och modelljärnvägsföreningen är härvidlag en bra arena för gemensamma aktiviteter med utgångspunkt i FN-konventionens rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Projektets utgångspunkt är att den fysiska och sociala miljön kring modellverksamheten inte ska utgöra något hinder för målgruppen att självständigt och aktivt delta i och utforma fritidsaktiviteterna.

Samverkande parter

Projektet bygger på och är ett resultat av samarbete mellan Studieförbundet i Uppsala, Daglig verksamhet i Håbo kommun samt Svenska kyrkan, Gamla Uppsala församling. (intyg från samarbetspartner bifogas till ansökan.)

Studieförbundet är en aktiv part som bistår med tematiska studiecirklar såsom exempelvis landskapsbygge, digital teknik, dokumentation genom foto och film. De tillför projektet professionell kompetens och specialkunskaper med både konstnärlig och mer teknisk inriktning.

Deltagarna från Daglig Verksamhet i Håbo spelar en viktig roll i projektet genom att aktivt medverka till att utforma och bygga modellandskapet och genom att ge synpunkter på hur hobbyverksamheten på bästa sätt kan tillgodose gruppens behov. Viktigt i sammanhanget är att deltagarna stundtals medverkar i projektet på sin fritid och på egna villkor utanför de dagliga rutinerna. Projektet är uppskattat, välkänt och engagerar många människor – även anhöriga till målgruppen - i Håbo.

FUB och målgruppens företrädare

FUB:s roll i projektet är central för att verksamhetens ska kunna utformas och kognitivt anpassas och göras mer lättillgänglig utifrån deltagarnas intellektuella utvecklings- och funktionsnivå. Vidare har FUB haft viktiga synpunkter när det gäller att konkretisera begreppet delaktighet så att det kan omsättas i praktiken för deltagarna i verksamheten. FUB kommer också att få en viktig roll när det gäller att utforma riktade utbildningsinsatser för exempelvis handledare och guider för personer med utvecklingsstörning. Slutligen har FUB tillsammans med UMJ ett övergripande ansvar både för planering och styrning av projektet genom att de tillsammans utgör en styrgrupp med huvudsakligt fokus på målgruppens behov och önskemål.